

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343.7

DOI 10.32782/2523-4269-2024-88-34-38

Валовий Євгеній Валерійович,

аспірант науково-дослідної лабораторії

з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету № 3
(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5648-0126>ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШАХРАЙСТВО,
ВЧИНЕНЕ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглядаються особливості кримінальної відповідальності за шахрайство, вчинене в умовах воєнного стану. Автором аналізуються останні зміни, внесені до національного кримінального законодавства після 2022 року. Вказано, що криміналізація та декриміналізація є елементами, які утворюють динаміку кримінального права та кримінального законодавства. Така динаміка, фактично, надає можливість подальшого існування принципу наступності у праві. Будь-які зміни, які вносяться до кримінального законодавства (це стосується як криміналізації, так і декриміналізації) повинні мати системний характер та відповідати всім принципам правотворчої діяльності та законодавчої техніки. Зауважується, що хаотизація процесу удосконалення кримінального законодавства може мати наслідком виникнення внутрішніх суперечностей (юридичних колізій та конкуренцій). Кримінальні правопорушення проти власності, як і насильницькі протиправні діяння, стабільно залишаються у кримінальному законодавстві України, зберігаючи ознаки, які не змінюються протягом останніх десятиліть. Логічно, що негативні суспільно-політичні та економічні зміни зумовлюють потребу в періодичному уточненні диспозицій норм та вторинної пеналізації майнових протиправних діянь. Особливості функціонування держави в умовах воєнного стану зумовили потребу у посиленні меж кримінальної відповідальності за низку кримінальних правопорушень проти власності. Отже, все наведене утворило підставу для констатації, що будь-яка криміналізація є соціально, політично та економічно зумовленою. Доведено доцільність викласти ч. 3 ст. 190 КК України у такій редакції: 3. Шахрайство, вчинене в умовах воєнного чи надзвичайного стану, – карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років. Такий підхід, по-перше, надасть можливість систематизувати підхід до видів покарань, які можуть бути призначені за кримінальні правопорушення проти власності; по-друге, усуне суперечність щодо наявності додаткової кваліфікуючої ознаки – завдання значної шкоди.

Ключові слова: шахрайство, кримінальне правопорушення, власність, воєнний стан, криміналізація, декриміналізація, кваліфікація, кримінальна відповідальність.

Постановка проблеми. Кримінальні правопорушення проти власності є одним із небагатьох видів суспільно небезпечних діянь, які було криміналізовано у всіх цивілізованих державах майже одночасно із появою кримінального законодавства. Більшість змін, яких зазнали різні кримінальні закони у XX–XXI сторіччях були пов'язані зі зміною акценту із захисту колективного та державного майна на захист права власності громадян та уточнення форм реалізації об'єктивної сторони. Суспільно небезпечні діяння проти власності є найбільш яскравим прикладом існування наступності у кримінальному праві, динамізму кримінального законодавства та забезпечення відповідності підстав кри-

мінальної відповідальності вимогам актуального етапу державотворення. Зокрема це також стосується імплементації ассуі communitaire Європейського Союзу, гармонізації кримінального законодавства із положеннями міжнародного права та приведення його у відповідність вимогам, зумовленим особливим правовим режимом воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема удосконалення кримінальної відповідальності за шахрайство ставала предметом наукових досліджень багатьох учених, серед яких необхідно виокремити праці О.О. Дудорова, М.В. Смелянова, Р.О. Мовчана, В.О. Навроцького, Є.С. Назимка, М.М. Панова,

Т.І. Пономарьової, І.М. Чайки та інших. Водночас особливості кримінальної відповідальності за шахрайство, вчинене в умовах воєнного стану вченими майже не розглядалися, що і зумовлює актуальність теми дослідження.

Метою статті є аналіз останніх змін та доповнень, внесених до національного кримінального законодавства щодо кримінальної відповідальності за шахрайство, вчинене в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Так, говорячи про те, що шахрайство та взагалі кримінальні правопорушення проти власності є історично зумовленим соціально негативним феноменом, який потребував і потребує встановленої кримінально-правової заборони, необхідно звернути увагу на явище наступності у праві як підстави для криміналізації. Щодо новацій та їх кореляції із наступністю у кримінальному праві можна навести приклад збереження у чинному кримінальному законодавстві України простого складу шахрайства та передбачення кваліфікуючою ознакою такого діяння вчинення його шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, що забезпечує відповідність норми конкретному етапу розвитку держави та її здатність належним чином захищати право власності. Водночас інколи через втрату цінності окремих суспільних відносин або їх трансформацію збереження певних норм виключно з метою забезпечення принципу наступності може призводити до порушення принципу доцільності в системі принципів застосування норм права.

У цьому контексті Є.С. Назимко та Т.І. Пономарьова також вказували на те, що історизм в контексті правонаступності трактується з точки зору стабільного послідовного руху вперед, що виражається в обов'язковій мінливості явища, його вдосконалення, або навпаки – занедбання, а з часом й усунення. Так, наприклад, в кримінальному праві для боротьби із «мертвими нормами» та «дрімаючими нормами», які виникають в процесі генези кримінального законодавства та супроводжують його, існує декриміналізація, яка надає можливість усувати ті чи інші рудименти. За допомогою збереження зв'язку між етапами розвитку права забезпечується рух останнього, що і є наступництвом у праві, історично обумовленим [1, с. 25]. Таким чином, можна стверджувати, що криміналізація та декриміналізація є елементами, які утворюють динаміку кримінального права та кримінального законодавства. Така динаміка, фактично, надає можливість подальшого існування принципу наступності у праві. Проте будь-які зміни, які вносяться до кримінального законодавства (це стосується як криміналізації, так і декриміналізації) повинні мати системний характер та відповідати всім принципам правотворчої діяльності та законодавчої техніки. Хаотизація процесу удосконалення кримінального законодавства може мати наслідком виникнення внутрішніх суперечностей (юридичних колізій та конкуренцій).

Одним із сучасних прикладів вказаного може стати прийняття Закону України від 13.07.2023 № 3233-ІХ «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень», метою якого стало уточнення попередніх змін, внесених до кримінального законодавства.

Кримінальні правопорушення проти власності, як і насильницькі протиправні діяння, стабільно залишаються у кримінальному законодавстві України, зберігаючи ознаки, які не змінюються протягом останніх десяти-

тиліть. Логічно, що негативні суспільно-політичні та економічні зміни зумовлюють потребу в періодичному уточненні диспозицій норм та вторинної пеналізації майнових протиправних діянь. Особливості функціонування держави в умовах воєнного стану зумовили потребу у посиленні меж кримінальної відповідальності за низку кримінальних правопорушень проти власності. Отже, все наведене утворює підставу для констатації, що будь-яка криміналізація є соціально, політично та економічно зумовленою.

Тривалий історичний досвід кримінально-правової охорони права власності та взагалі майнових прав громадян є безумовним визнанням високого ступеню суспільної небезпечності посягання на такі суспільні відносини. Логічно, що кримінальні правопорушення проти власності взагалі та шахрайства зокрема є діяннями, які мають найбільший кількісний показник, який щорічно фіксується. Відповідно до офіційної звітності Офісу Генерального прокурора [2], у 2019 році було обліковано 257608 кримінальних правопорушень проти власності, із них 12,5% складають діяння, передбачені ст. 190 КК України; у 2020 році всього обліковано 190258 суспільно небезпечних діянь проти власності, із них 14,1% – шахрайства; у 2021 році всього обліковано 158729 діянь проти власності, із них 15% – шахрайства; у 2022 році всього обліковано 113137 кримінальних правопорушень проти власності, із них 28,3% – шахрайства; у 2023 році – 178902 суспільно небезпечних діянь проти власності, із них 46,1% – шахрайства; станом на серпень 2024 року всього обліковано 109170 суспільно небезпечних діянь проти власності, із них 47,6% – шахрайства.

Наведені статистичні дані дозволяють зробити декілька важливих як з точки зору перспектив подальшого розвитку кримінально-правової політики, так і з точки зору кримінологічного прогнозування висновків: 1) з моменту повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну кількісний показник кримінальних правопорушень проти власності значно змінився у негативний бік. Особливої уваги в цьому контексті заслуговує те, що зростання кількості таких протиправних діянь відбулось не дивлячись на значне зменшення населення України; 2) за останні п'ять років кількість шахрайств відносно загальної кількості кримінальних правопорушень проти власності поступово зростала і після 2022 року набула свого піку – кримінальне правопорушення, передбачене ст. 190 КК України наразі складає майже половину розглядуваного виду протиправних діянь. Це дозволяє вважати, що саме це утворило сукупність кримінологічних підстав для доповнення ст. 190 КК України такою кваліфікуючою ознакою як вчинення цього діяння в умовах воєнного стану.

Так, було прийнято Закон України від 13.07.2023 № 3233-ІХ «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень», відповідно до якого ст. 190 КК України ч. 3 було викладено в такій редакції: 3. *Шахрайство, вчинене в умовах воєнного чи надзвичайного стану, що завдало значної шкоди потерпілому, – карається...* [3].

У пояснювальній записці до проекту цього законодавчого акту було зауважено на тому, що Кримінальний кодекс України є системним і єдиним нормативно-правовим актом, який вичерпно регулює усі питання, що пов'язані з визнанням суспільно небезпечних діянь кримінальними правопорушеннями і встановленням

кримінальної відповідальності за їх вчинення (ч. 2 ст. 1, ч. 3 ст. 3 КК). Як єдиний у своїй галузі права кодифікований нормативно-правовий акт він побудований за пандектною системою, що обумовлює існування в Кодексі Загальної частини (яка передбачає спільні, загальні для всіх або багатьох кримінальних правопорушень приписи) і Особливої частини (приписи якої встановлюють спеціальні положення щодо окремих кримінальних правопорушень). При цьому для пандектної системи побудови нормативно-правового акту засадничим положенням є підкорення приписів Особливої частини приписам Загальної частини, пріоритет останніх над першими, неможливість суперечності перших останнім. У чинному КК України, в цілому, дотримується правило про відповідність приписів Особливої частини приписам його Загальної частини. Водночас, практика правозастосування виявила цілу низку випадків, коли в санкціях статей Особливої частини окремі види чи розміри покарань встановлені всупереч положенням Загальної частини КК України. Такий стан речей є неприпустимим, оскільки порушує принцип правової визначеності як невідмінну складову принципу верховенства права, що визнається і гарантується в Україні (ст. 8 Конституції України), створює підставу для не односторонності судової практики і порушення прав осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності [4].

Водночас такою редакцією ч. 3 ст. 190 КК України законодавець утворив певні суперечності. По-перше, шахрайство є єдиним видом кримінального правопорушення проти власності, яке передбачає кваліфіковану кримінальну відповідальність за вчинення в умовах воєнного стану **виключно у випадку, якщо воно завдало значної шкоди потерпілому**. Співвідношення суспільної небезпечності звичайної крадіжки, вчиненої в умовах воєнного стану, за яку передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років та шахрайства із наслідками у виді завдання значної шкоди є очевидним нерівномірним. По-друге, очевидне зростання кількості таких кримінальних правопорушень, які фіксуються після початку дії режиму воєнного стану дозволяє стверджувати про недоцільність визначення в ч. 3 ст. 190 КК України наслідку у виді «значної шкоди».

Також цікавим є підхід до меж санкції, встановленої за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 190 КК України, якою передбачено штраф від чотирьох до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (НМДГ) або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років [5]. Враховуючи те, що у зазначеній частині передбачено лише одну (об'єднану) кваліфікуючу ознаку, видається не у повній мірі зрозумілим, коли особі доцільно призначити покарання у виді штрафу (розмір якого, як видається, встановлений відповідно до розміру значної шкоди, завданого потерпілому від шахрайства, вчиненого в умовах воєнного стану), а коли – позбавлення волі строком до п'яти років. Відсутність інших альтернативних видів покарань видається не тільки недоцільним, а і суперечить загальним засадам інституту покарання. Логіка розміру штрафу, передбаченого у ч. 2 та ч. 3 ст. 190 КК України, із урахуванням наявності в обох випадках такої кваліфікуючої ознаки як завдання значної шкоди є незрозумілою, оскільки у першому випадку максимальний розмір штрафу складає чотири тисячі НМДГ, що не співвідноситься із розміром такої шкоди. Шахрайство є єдиним кримінальним правопорушенням проти власності, яке передбачає, що в умовах воєнного стану спричинена

кримінальним правопорушенням шкода має бути значною. Для всіх інших випадків завдання значної шкоди є альтернативною кваліфікуючою ознакою. Тенденції розвитку кримінального законодавства, зокрема у світлі реформування та вже наявного проекту нового Кримінального кодексу України в частині кримінальних правопорушень проти власності також є дискусійними. Особливо – у порівнянні із тенденціями розвитку права Європейського Союзу.

Аналіз положень проекту нового кримінального законодавства України надає підставу для констатації, що члени робочої групи відмовились від використання поняття «шахрайства», передбачивши використання обману або зловживання довірою одним із способів реалізації об'єктивної сторони при посяганні на чуже майно. Такий підхід, як видається, не є беззаперечним, оскільки у більшості міжнародних та європейських правових документів використовується саме поняття «шахрайства».

Так, у Директиві (ЄС) 2017/1371 Європейського парламенту та ради від 5 липня 2017 року про боротьбу з шахрайством, спрямованим проти фінансових інтересів союзу, кримінально-правовими засобами визначено, що захист фінансових інтересів Союзу вимагає надання єдиного визначення шахрайства в рамках дії цієї Директиви, що має охоплювати шахрайські діяння відносно доходів, видатків та активів за рахунок загального бюджету Європейського Союзу, включаючи такі фінансові операції, як запозичення та кредитування. Поняття серйозних правопорушень проти спільної системи податку на додану вартість, утвореної Директивою Ради 2006/112/ЄС⁽⁸⁾, стосується найтяжчих форм шахрайства у сфері ПДВ, зокрема шахрайства за допомогою так званих каруселей, шахрайства через відсутніх торгівців та шахрайства в рамках злочинних організацій, що створює серйозні загрози для спільної системи ПДВ і, відповідно, для бюджету ЄС. Правопорушення проти спільної системи ПДВ повинні вважатися серйозними, якщо вони пов'язані з територією двох чи більше держав-членів, стали результатом шахрайських схем, унаслідок чого ці правопорушення вчинені структуровано з метою неправомірного скористання перевагами спільної системи ПДВ, а загальний розмір завданої правопорушеннями шкоди становить щонайменше 10000000 євро. Поняття загальної шкоди означає оцінену шкоду, що стала результатом усієї схеми шахрайства як для фінансових інтересів відповідних держав-членів, так і для Союзу, без урахування відсотків та санкцій. Ця Директива спрямована на сприяння діям та зусиллям у боротьбі з цим явищем злочинності [6]. Поняття шахрайства також використовується у стратегіях, скерованих на забезпечення національної та економічної безпеки, запобігання тероризму, легалізації (відмивання) майна, отриманого злочинним шляхом тощо.

Особливої уваги заслуговує те, що в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони проблемі протидії шахрайству присвячено окремий розділ.

У наведеній Угоді також зауважено, що сторони здійснюють допомогу згідно з принципами належного фінансового управління та співробітничать у сфері захисту фінансових інтересів України та ЄС, як це визначено в Додатку XLIII до цієї Угоди. Сторони вживають ефективних заходів з метою попередження та боротьби

із шахрайством, корупцією та іншою нелегальною діяльністю, *inter alia* шляхом взаємної адміністративної допомоги та спільної правової підтримки у сферах, охоплених цією Угодою. Із цією метою Україна також поступово приводить національне законодавство у відповідність до положень, викладених у Додатку XLIV до цієї Угоди. Додаток XLIII до цієї Угоди поширюється на будь-яку подальшу угоду чи фінансовий документ, що укладається між Сторонами, а також будь-який інший фінансовий документ ЄС, з яким Україна може бути пов'язана, без шкоди для будь-яких інших додаткових положень, які охоплюють аудит, перевірки на місцях, інспекції, контроль та заходи протидії шахрайству, *inter alia* такі, що здійснюються Управлінням з питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF) та Європейським судом аудиторів (ECA) [7]. Отже, вказане дозволяє поставити під сумнів рішення щодо відмови у новому кримінальному законодавстві від поняття шахрайства.

Висновки. Таким чином, проведено дослідження надало можливість отримати такі висновки: 1) з моменту повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну кількісний показник кримінальних правопорушень проти власності значно змінився у негативний бік. Особливої уваги у цьому контексті заслуговує те, що зростання кількості таких протиправних діянь відбулось не дивлячись на значне зменшення населення України; 2) за останні п'ять років кількість шахрайств відносно загальної кількості кримінальних правопорушень проти власності поступово зростала і після 2022 року набула свого піку – кримінальне правопорушення, передбачене ст. 190 КК України наразі складає майже половину розглядуваного виду протиправних діянь. Це дозволяє вважати, що саме це утворило сукуп-

ність кримінологічних підстав для доповнення ст. 190 КК України такою кваліфікуючою ознакою як вчинення цього діяння в умовах воєнного стану; 3) шахрайство є єдиним видом кримінального правопорушення проти власності, яке передбачає кваліфіковану кримінальну відповідальність за вчинення в умовах воєнного стану виключно у випадку, якщо воно завдало значної шкоди потерпілому. Співвідношення суспільної небезпечності звичайної крадіжки, вчиненої в умовах воєнного стану, за яку передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років та шахрайства без наслідків у виді завдання значної шкоди є очевидно нерівномірним; 4) очевидне зростання кількості таких кримінальних правопорушень, які фіксуються після початку дії режиму воєнного стану дозволяє стверджувати про недоцільність визначення в ч. 3 ст. 190 КК України наслідку у виді «завдання значної шкоди»; 5) відмова у проекті нового кримінального законодавства від поняття «шахрайство» не відповідає тенденціям розвитку європейського права та наразі чинним міжнародним правовим документам, зокрема і Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами.

Із урахуванням наведеного, видається доцільним викласти ч. 3 ст. 190 КК України у такій редакції: 3. *Шахрайство, вчинене в умовах воєнного чи надзвичайного стану, – карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.* Такий підхід, по-перше, надасть можливість систематизувати підхід до видів покарань, які можуть бути призначені за кримінальні правопорушення проти власності; по-друге, усуне суперечність щодо наявності додаткової кваліфікуючої ознаки – завдання значної шкоди.

Список використаних джерел

1. Назимко Є. С., Пономарьова Т. І. Звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування у кримінальному та кримінально-виконавчому праві України та Польщі : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2018. 332 с.
2. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень: Закон України від 13.07.2023 р. № 3233-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20#Text>
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України (щодо усунення внутрішніх суперечностей у караності кримінальних правопорушень)». URL: <blob:https://itd.rada.gov.ua/0c07972c-600a-4fad-90de-340b8c5c55df>
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
6. Директива (ЄС) 2017/1371 Європейського парламенту та ради від 5 липня 2017 року про боротьбу з шахрайством, спрямованим проти фінансових інтересів союзу, кримінально-правовими засобами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-17#Text
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2669

References

1. Nazymko, Ye. S., & Ponomarova, T. I. (2018). *Zvylnennia nepovnolitnikh vid pokarannia ta yoho vidbuvannia u kryminalnomu ta kryminalno-vykonavchomu pravi Ukrainy ta Polshchi [Exemption of minors from punishment and its serving in the criminal and criminal law of Ukraine and Poland]*: monohrafiia. Kyiv : VD «Dakor» [in Ukrainian].
2. Pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia ta rezultaty yikh dosudovoho rozsliduvannia [About registered criminal offenses and the results of their pre-trial investigation]. *Ofis Heneralnoho prokurora*. Retrieved from: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> [in Ukrainian].
3. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo usunennia superechnosti u karanosti kryminalnykh pravoporushen [On making changes to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine regarding the elimination of inconsistencies in the punishment of criminal offenses]: *Zakon Ukrainy vid 13.07.2023 r. № 3233-IX (2023)*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20#Text> [in Ukrainian].

4. Poiasniuvana zapyska do do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin i dopovnen do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (shchodo usunennia vnutrishnikh superechnosti u karanosti kryminalnykh pravoporushen)» [Explanatory note to the draft Law of Ukraine "On Amendments and Supplements to the Criminal Code of Ukraine (regarding the elimination of internal contradictions in the punishment of criminal offenses)"]. Retrieved from: [blob:https://itd.rada.gov.ua/0c07972c-600a-4fad-90de-340b8c5c55df](https://itd.rada.gov.ua/0c07972c-600a-4fad-90de-340b8c5c55df) [in Ukrainian].

5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2341-III (2001). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].

6. Dyrektyva (IeS) 2017/1371 Yevropeiskoho parlamentu ta rady vid 5 lypnia 2017 roku pro borotbu z shakhraistvom, spriamovanyim proty finansovykh interesiv soiuzu, kryminalno-pravovymy zasobamy [Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council of July 5, 2017 on combating fraud against the financial interests of the Union by criminal law means]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-17#Text [in Ukrainian].

7. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2669 [in Ukrainian].

Valovyi Yevhenii,

Postgraduate Student,

Research Laboratory for the Prevention of the Criminal Offenses Faculty No. 3

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5648-0126>

FEATURES OF CRIMINAL RESPONSIBILITY FOR FRAUD COMMITTED DURING THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

The article examines the specifics of criminal liability for fraud committed under martial law. The author analyzes the latest changes made to the national criminal legislation after 2022. It is indicated that criminalization and decriminalization are elements that form the dynamics of criminal law and criminal legislation. Such dynamics, in fact, enable the continued existence of the principle of continuity in law. Any changes made to criminal legislation (this applies to both criminalization and decriminalization) must be systemic and comply with all principles of law-making activity and legislative technique. It is noted that the chaos of the process of improving the criminal legislation may result in the emergence of internal contradictions (legal conflicts and competitions). Criminal offenses against property, as well as violent illegal acts, remain stable in the criminal legislation of Ukraine, retaining characteristics that have not changed over the past decades. It is logical that negative socio-political and economic changes lead to the need for periodic clarification of dispositions of norms and secondary criminalization of property illegal acts. Peculiarities of the functioning of the state in the conditions of martial law led to the need to strengthen the limits of criminal liability for a number of criminal offenses against property. So, all of the above forms the basis for stating that any criminalization is socially, politically and economically determined. It has been proved that it is expedient to set out Part 3 of Art. 190 of the Criminal Code of Ukraine in the following wording: 3. Fraud committed during a state of war or state of emergency is punishable by imprisonment for a term of three to five years. This approach, firstly, will provide an opportunity to systematize the approach to the types of punishments that can be imposed for criminal offenses against property; secondly, it will eliminate the contradiction regarding the presence of an additional qualifying feature – the assignment of significant damage. The author also concludes that, taking into account the recently introduced amendments to the Code of Administrative Offenses, the above version seems more relevant.

Key words: fraud, criminal offense, property, martial law, criminalization, decriminalization, qualification, criminal responsibility.

Надіслано до редколегії 05.09.2024